

Malerikonservering

– værd at vente på

Af Michael Højlund Rasmussen

På Konserveringscenter Vest, museernes fælles center for bevaring, får vi af og til en genstand ind til konservering, hvor man fra museets side gerne lige vil have rettet op på en tilsyneladende lille, men meget tydelig skade. Der kan være flere grunde til det: Genstanden skal udstilles eller fotograferes til en publikation – eller man er blot utryg ved, at genstanden lever videre med den pågældende skade, uden at der bliver gjort noget ved det.

Sådan en genstand fik vi ind for et lille års tid siden i form af et fint maleri af Henriette Marie Antoinette Luplau

Marie Luplau, "Fugtigt Vejr", 1906. Totaloptagelse, dagslys. Forside før konservering – bemærk flængen øverst midtfor som var årsagen til at billedet skulle konserveres.

(1848-1925). Maleriet har titlen "Fugtigt Vejr" og er et landskabeligt motiv fra Tåsinge. Det er malet i 1906, og tilhører Museet for Varde By og Omegn, der i sin tid erhvervede det, fordi Marie Luplau havde levet en del af sine ungdomsår i Varde og derfor burde være repræsenteret i museets samling.

Hensigten med at fortælle lidt om dette maleri er at give et indtryk af, hvor uforudsigeligt arbejdet med konservering af vores kulturarv kan være, og hvor svært det kan være at forudse omfanget af de problemer, man sætter sig for at løse.

Museumsinspektøren mente i dette tilfælde, at den flænge, der ved et uheld var kommet øverst i maleriets lærred, lige skulle lappes – og så skulle der nok ikke gøres mere end det. Opgaven var således forholdsvis enkel.

Nødvendige undersøgelser før konservering

Men helt så enkelt skulle det ikke vise sig at være. Når et maleri kommer ind på konserveringscentret bliver det underkastet en grundig visuel undersøgelse med henblik på at vurdere, hvilke materialer det er bygget op af, og hvordan de materialer har modstået tidens tand. Det er ikke alt, konservatoren kan se, og hun må derfor benytte nogle mere eller mindre avancerede hjælpemidler som fx arbejdsmikroskop (en avanceret lup), ultraviolet lys, sidelys og forskellige kemiske analyser. Disse undersøgelser kan sige noget om de bindemidler og farvepigmenter, der indgår i billedet, om tidligere overmalinger og gamle

retoucheringer eller andre forandringer, som billedet har undergået gennem tiden.

I nogle tilfælde er det også nødvendigt at fjerne male-riets lærred fra blændrammen, hvis denne er skæv og for-årsager skader på maleriet, eller der er behov for at støtte lærredet med et nyt lærred bagfra – en såkaldt dublering. Lærredet skal være stærkt nok til at kunne være udspændt på den indvendige blændramme, og farvelaget skal have en god vedhæftning til lærredet uden krakeleringer og opskalninger.

Tidligere restaureringer mm.

Da Marie Luplaus billede blev undersøgt, viste det sig, at det tidligere havde gennemgået en restaurering – og her havde man sat et løst støttelærred ind bag ved det originale lærred som en slags beskyttelse. Da det blev fjernet, var det muligt at undersøge det originale lærred fra bagsiden – det originale lærred viste sig at være tyndt og skrøbeligt og fremstillet af hør. Det var formentligt industrielt forbehandlet med en grundering af en kridtholdig farve,

Detalje af flængen. Forside før konservering.

hvilket var meget almindeligt fra slutningen af 1800-tallet og fremefter.

Støttelærredet viste sig endvidere at skjule tre tidlige- re revner i lærredet, som man havde søgt at lappe med en stor lap af bomulds lærred, der var limet hen over. Det var pænt udført og ikke til at se fra forsiden. Tidligere var det en almindelig måde at restaurere flænger på, men i dag bryder konservatorerne sig ikke om sådanne lapper, da de ofte trækker i originallærredet og skaber deformationer, som sædvanligvis kan anes fra forsiden.

Alle fire flænger i lærredet skyldes sandsynligvis for- kert håndtering af maleriet, men det har ikke hjulpet, at lærredet fra begyndelsen har været svagt og dermed mere udsat for overlast.

Restaureringsarbejdet

Den store lap fyldte 20 x 20 cm og skulle fjernes, så repa- rationen kunne fornys efter mere tidssvarende principper. Det gjorde selvsagt arbejdet mere kompliceret og tids- krævende. Selve aftagningen af de gamle lapper kunne

Under konservering: Lap på bagsiden.

først foretages, efter at konservatoren havde sikret sig, at farvelaget på forsiden ikke ville skalle af. Derfor blev der limet tyndt japansk papir på de steder, hvor flængerne var – dels for at holde på farvelaget og dels for, at limen kunne trænge ned i revnerne og lime farvelaget fast. Først herefter kunne lapperne fjernes fra bagsiden med lidt fugt. Limresterne blev opløst med vand og skrabet af med en kniv.

Da de gamle flænger var blottede, blev de restaureret på samme måde som den nyligt opståede revne. En stump lærred blev trevlet op og fibre skilt ad. De blev herefter limet ned på tværs af revnerne på begge sider af lærredet med en akryl emulsionslim, således at reparationen var helt jævn med lærredet. Det var tidskrævende arbejde og langt mere kompliceret end først antaget.

Efter restaurering af bagsiden kom turen til forsiden – her havde undersøgelserne af billedet i sidelys og UV lys afsløret en del overmalinger, som ikke var originale – bl.a. var hele himelpartiet én stor overmaling. Tidligere var dette en accepteret metode til at udjævne de mange fine krakkeleringer i farvelaget.

I dag restaurerer vi ikke billedet ved at male nyt oven på et originalt motiv. Normalt vil vi gerne fjerne overmalinger, da de ofte er dårligt lavede og dækker over noget originalt. Vi accepterer i højere grad ældre revnedannelser som en del af billedets historie. På steder, hvor der mangler farve, og hvor motivet forekommer ufuldstændigt, udfører vi dog retouchering, hvor man med små prikker eller streger tilføjer det, der mangler, uden at overmale det originale. Det er mere hensynsfuldt.

Nogle af overmalingerne på Luplaus billede var vanskelige at fjerne og egentlig ikke særligt skæmmende – så de fik lov at sidde. Dels dokumenterer de nogle forandringer i billedet, og dels ville det have taget uforholdsmæssig lang tid at fjerne dem.

De restaurerede flænger blev kittet ud med en blanding af kridt og syntetisk lim og derefter retoucheret. Der var desuden en del opskalninger, som blev limet på plads – man taler om at konsolidere farvelaget – før hele billedet

Under konservering: Efter fjernelse af lappen dukkede tre gamle flænger op (de hvide streger).

Totaloptagelse i Ultraviolet (UV) lys. Herved ses en del overmalinger af hele himlen, noget af kornet lige tv for træet samt yderst th. for det lyse korn. Overmalingerne har alle en lidt mørkere farve end fx kornet og konturen af den oprindelige farve omkring træerne.

til slut blev ferniseret let med en syntetisk fernis, som er meget modstandsdygtig overfor lysets påvirkning.

Under alt dette arbejde havde billedet været taget af blændrammen og holdt på plads i en midlertidig såkaldt arbejdsramme. Efter restaurering blev det besluttet at lime et nyt lærred bag på det originale for at styrke det. Sådan en behandling kaldes en dublering og udføres efterhånden ikke så tit, da vi helst vil bevare billedernes originale bagsider, som de er. I dette tilfælde valgte vi en syntetisk sejldug som ikke vil reagere under klimaændringer. Den blev limet på med en varmfølsom syntetisk lim, så den let kan fjernes igen, hvis det skulle blive nødvendigt. De originale kanter var lidt for små og slidte i sømhullerne, så også her hjalp det nye lærred, da det var lettere at fastgøre det til blændrammen igen. Blændrammen blev forstærket med en tværstok og lærredet sømmet på igen – denne gang forsynet med en skumpapplade på bagsiden til ekstra beskyttelse af lærredet. Til slut monteredes billedet i sin oprindelige prydramme.

Billedet efter endt konservering.

Konklusion

Som man kan se, blev konserveringen af Marie Luplaus maleri noget mere omfattende end først antaget – men netop fordi billedet er en væsentlig del af Museet for Varde By og Omegns malerisamling, var det nødvendigt at bruge tid på det. Hver eneste procedure har været underlagt en kritisk vurdering, hvor hver beslutning har været en nødvendig konsekvens af de uforudsete opdagelser, vi gjorde undervejs. Beslutningen om at genkonservere de ældre flænger og dublere maleriet blev fx taget på den baggrund.

Arbejdet med museernes malerier kan være krævende og langvarigt, men ofte er det værd at vente på, idet vi dels opnår mere viden gennem vores undersøgelser, og dels får lejlighed til at bringe malerierne tilbage til en mere stabil tilstand og derved sikre dem for eftertiden.

Konserveringsbehandlingen blev gennemført af malerikonserveratorerne Johanne Velling og Teodora Boyadzhieva.

Michael Højlund Rasmussen er ledende konservator på Konserveringscenter Vest. Han kan kontaktes på mhr@konsvest.dk